

Çanakkale Yöresi Yörüklerinin “Türkmen” Algısına Yönelik Bir Saha Çalışması

Şeref Uluocak*
Cumhur Aslan**

Giriş

Günümüzde sosyal bilimler için kimlikler, ötekiler, bunları temsil eden kalıp yargılar (stereotipler), önyargılı dil ve söylem pratikleriyle başkalaştırılan toplum kesimleri sosyolojik kuramın merkezi ilgilerini oluşturmaktadır. Modernliğin temel sorun alanlarından biri olarak kültürel kimlik kavramsallaştırması ve kimlik temelli kültürel farklılaşmaların toplumda yaratmış olduğu eşitsizlikler, farklılıklar, “öteki”ni değerlendirme biçimleri, bu noktada sosyal bilimlerin en temel inceleme alanını oluşturmaktadır.

Sosyokültürel gerçeklik içerisinde bireyler, sahip oldukları “öznel” gerçeklik döngüsü çerçeveleri üzerinden nesnel toplumsal gerçeklik alanına, dışsallaştırma (externalization), nesnelleştirme (objectivization) ve içselleştirme (internalization) olmak üzere, döngüsel üç diyalektik moment üzerinden katılan bireyler (Berger ve Luckmann 2008:92), bireysel kimlikler entegrasyonu olarak öznel düzeyde “benlik”lerini inşa etmekte ve örüntüleşmiş kimlikler entegrasyonları olarak kolektif kimlik entegrasyonlarının katılımcıları haline gelmektedirler (Uluocak 2011:271).

Öznel ve nesnel gerçeklik düzeyleri arasındaki bu söz konusu üç diyalektik mo-

*Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

**Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

ment üzerinden inşa edilen hem bireyler hem de sosyokültürel gerçeklik düzeyleri, bireysel kimlikler kadar kolektif kimliklerin de birer inşa olduğu ve “bağlamsal” olarak bireylerce becerikli bir performansla idare edildikleri anlamına gelmektedir (Uluocak 2011:275).

Söz konusu inşa ve bu inşa süreçlerinin yarattığı grup içi aidiyet biçimleri ve grup dışı ayrışmalar sosyalizasyon süreçleri ile ilintili bir konu olarak, tarihsel, kültürel, ekonomik, çevresel, siyasal ve sosyobilişsel bileşenlerin karşılıklı etkileşimine dayalı çok parametrelili ve dinamik bir örüntüler sistemine dayanmaktadır.

Bu noktada söz konusu örüntüler sisteminin analiz ve değerlendirme konusu kılınması açısından “ya, ya da” (0 ya da 1) mantığına değil, “ve”leri (hem o hem de bu) ikizdeğerlilikleri göz önünde bulunduran bir mantığa ve bu mantığı geliştirebilecek modellere ihtiyaç bulunmaktadır (Uluocak 2007).

1. Araştırmanın Metodolojisi

Yörük –Türkmen kimliklerinin karşılıklı benzeşme ve ayrışma noktası bu anlamda, kolektif kimlik örüntüleri içindeki tek bir referans örüntüsüne işaret edilecek, salt inanış biçimi ya da salt sosyokültürel etnisite referansı üzerinden açıklanabilir olmaktan uzak görünmektedir. Bu anlamda bir aradalıkları ve *bağlamsal* olarak ortaya çıkan *üst belirleyici örüntü sistemi kodlarındaki değişimleri* (Uluocak 2011:274) göz önünde bulundurmaya gereksinim vardır.

Bu perspektif etnografik çalışmalar açısından *etik* düzleme yönelik ontolojik, epistemolojik sayıltılarla ilintili bir konu iken, *emik* açıdan söz konusu araştırma alanının birinci basamak araştırma deseni* abdüksiyon (hermeneutik yorumsamacı) stratejisine dayalı, aktörlerin söz konusu aidiyet kodlarını bağlamsal olarak hangi aidiyet formları ve kodları içinde “inşa ettiklerine” yönelik perspektiflerin ortaya çıkarılmasına dayanmaktadır.

Sonuç olarak, araştırmanın kimlik örüntülerine ilişkin bağlamsal, ikizdeğerlilikleri ve örüntü biçimleri arasındaki geçişlilikleri modelleyecek *etik* perspektifleri, söz konusu *emik* düzeyin bulgularını hipotetik olarak açıklayıcı modeller geliştirilmesine karşılık düşecek olan *retrodüksiyonlara*** karşılık gelecektir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Konusu

Bu çalışma kapsamında, sosyolojik açıdan, öznel ve nesnel sosyokültürel gerçeklik içerisinde, kolektif kimlik örüntüleri bakımından, ortaya çıkan benzeşme ve farklılaşma dinamiklerinin “bağlamsal” olarak nasıl inşa edildiklerinin analizi amaçlanmaktadır.

Çanakale merkez ve merkezle organik fonksiyonel ilişkisi devam etmekte olan ilçe ve köylerin bütünsel sosyoekonomik-kültürel ve sosyobilişsel yapıları içinde kendilerini Yörük, Türkmen, Tahtacı, Pomak, Manav vb. gibi kolektif aidiyet biçimleri içerisinde tanımlamakta olan toplulukların, bu aidiyet biçimleri üzerinden

* Uluocak (2011a:375)

** Uluocak(2011a:375)

benzeştikleri ve farklılaştıkları noktaların bağlamsal niteliği bu noktada önem taşımaktadır.

Bu çalışma kapsamında Çanakkale yöresinde sosyokültürel gerçeklik zemininde benzeşmeler kadar “bağlamsal” olarak farklılaşmalar içeren “Yörük” ve “Türkmen” kültürlerinin sosyoetkileşim uzamları ve bu uzamın “değer sistemini” oluşturan kültürel anlam matrisinin temel dinamiklerine ilişkin bir kavramsal çerçeve geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

1.2. Materyal ve Yöntem

“Çanakkale Yöresi Yörüklerinin Türkmen Algısına İlişkin Değerlendirmeleri” başlıklı çalışmamız kapsamında, nitel veri analizine dayalı hem ampirik hem de kuramsal perspektiften, *emik* ve *etik* araştırma stratejilerini bir arada ele almayı amaçlayan bir araştırma deseni oluşturulmuştur.

Sosyal gerçekliğin, bireysel ve kolektif kimlikler açısından, çok anlamlılıkları, ikiz değerlilikleri ve bağlamsal olarak bireysel ve kolektif kimlik entegrasyonlarındaki altüst oluşları, söz konusu alanın diyalektik ve müphemlikler taşıyan niteliğini göz önünde bulunduracak ontolojik, epistemolojik ve metodolojik sayılılarla ilişkilendirilmesi noktasında, hem kuramsal (hipotetik retrodüktif) hem de yorumsal (nitel veriyi hesaba katan bir abdüksiyon) düzeydeki perspektiflerden hareket edilmiştir.

Bu perspektif etnografik çalışmalar açısından *etik* düzleme yönelik ontolojik, epistemolojik sayılılarla ilintili bir konu iken, *emik* açıdan söz konusu araştırma alanının birinci basamak araştırma deseni abdüksiyon (hermeneutik yorumsamacı) stratejisine dayalı, aktörlerin söz konusu aidiyet kodlarını bağlamsal olarak hangi aidiyet biçimleri dolayımında ve kodları içinde “inşa ettiklerine” yönelik perspektiflerin ortaya çıkarılmasına dayanmaktadır.

Özetle çalışma kullandığı veriler açısından, kuramsal perspektifler ve sahadan elde edilen nitel verilere dayanmaktadır. *Saha verileri* öncelikli olarak, aktörlerin öznel gerçeklik tasarımlarına dayanan verilerden “temellendirilmiş kuram” (grounded theory) stratejisi (yorumlamacı abdüksiyon) ile birincil düzey gerçeklik modellerine ulaşılmasına yönelikken, *kuramsal perspektifler*; söz konusu öznel gerçekliklerin birincil düzey modellerini hipotetik olarak açıklayıcı retrodüktif modellerin geliştirilmesine yönelik olarak değerlendirilmiştir.

Bu kapsamda Tahtacı Türkmenlerin ve Yörüklerin yoğun olarak yaşadığı köyle-re gidilmiş, araştırma kapsamında görüşmeler yapılmıştır.

1.3. Saha

Çanakkale il hudutları içerisinde yer alan Tahtacı mahalle ve köylerine 2008-2011 yılları arasındaki dönemde ziyaretlerde bulunulmuş, Tahtacı Türkmenlerin

aşure, düğün, Hıdırellez vb. geleneksel ritüellerine ve onlarla birlikte ortaklaşa olarak düzenlenen (ağaç dikimi, nefes gecesi, dernek yemekleri vb.) sosyal-kültürel etkinliklerde bir araya gelinmiştir.

Tahtacı Türkmenleri Köy ve Mahalleleri		
Akçeşme Köyü		Merkez
Bahçedere	(Havut)	Küçükkuyu
Boztepe	(Çakalini)	Küçükkuyu
Civler Köyü	Kemerdere Mah	Merkez
Çiftlikdere Köyü		Merkez
Denizgöründü Köyü		Merkez
Denizgöründü Köyü	Gürecik Mah.	Merkez
Derbentbaşı Köyü	(Çakmaklı Köyü)	Ezine
Elmacık Köyü		Merkez
Elmacık Köyü	Değirmendere Mah.	Merkez
Güzelköy	(Kısacık Altı)	Ayvacak
İntepe Beldesi	Yenimahalle Mah.	İntepe
Karıncalık Köyü		Bayramiç
Kayadere Köyü		Merkez
Kayadere Köyü	Atikhisar Mah	Merkez
Kıztaşı	(Hasanobası)	Ayvacak
Kokulutaş		Küçükkuyu
Koşuburnu		Bayramiç
Mareşal Fevzi Çakmak	(Mazılık Köyü)	Merkez
Mareşal Fevzi Çakmak	Damyeri Mah.	Merkez
Tuztaşı		Ayvacak
Uzunalan	Baharlarbaşı	Ayvacak
Yenioba		Ayvacak
	Menderes Mah	Bayramiç
	Güvem Mah.	Bayramiç

(KTTKYDD 2011)

Çanakkale’de Yörük köylerine ilişkin öncelikle belirtilmesi gereken nokta, Yörük köylerinin büyük oranda yerleşik hayata geçtikleri ve göçebe kültürüne ilişkin belirgin unsurları yitirmeye başlamış oldukları gerçeğidir. Çanakkale’de Yörükler Ayvacak ilçesinin bazı köylerinde henüz daha kendine özgü yaşama biçimlerini kısmen de olsa terk etmediği, Yörük kültürünün temel tarzı olarak göçer yaşayışı izlerini taşıdıkları görülmektedir. Bunun dışında Çanakkale’nin Yenice, Bayramiç, Çan gibi ilçelerindeki Yörük köylerinin büyük oranda yerleşik hayata geçtikleri, göçebe yaşayış tarzına ait temel unsurları artık günlük hayatlarında kullanmadıkları saptanmıştır.

Yörük Köy ve Mahalleleri		
Çamkalabak		Ayvacık
Çamtepe		Ayvacık
Çamiçi		Ayvacık
Kaşkaya		Ayvacık
Karaburun		Ayvacık
Aşağıçamoba		Ayvacık
Yukarıköy		Ayvacık
Tabaklar		Ayvacık
Çamköy		Ayvacık
Naldöken		Ayvacık
Kösedere		Ayvacık
Çamoba		Ayvacık
Doruçardak		Ayvacık
Karbastı		Ayvacık
Çınarpınar		Ayvacık
Pınardere		Ayvacık
Adatepe		Ayvacık
Akpınar	(Zeytinoba)	Bayramiç
Nebiler		Bayramiç
Beşik	(Ferhat Köyü)	Bayramiç
Daloba		Bayramiç
Yassıbağ		Bayramiç
Kumburun		Ezine
Çamoba		Ezine
Bozalan		Ezine
Çamköy		Ezine
Köprübaşı		Ezine
Karadağ		Ezine
Kiremitoba		Ezine
Hisaralan		Ezine
Aladağ		Ezine
Yavaşlar		Ezine
Kayacık		Ezine
Hacıhüseyin		Ezine
Karakışla		Ezine
Sarpdere		Ezine
Akkatır		Ezine
Kızıltepe		Ezine
Yenioba		Ezine
Hacıhüseyin		Ezine
Karagömlek		Ezine
Haceyüpler		Ezine
Kaymaklar		Ezine
Boynanlar		Yenice
Koyuneli		Yenice
Naibli		Yenice
Sofular		Yenice
Torhasan		Yenice

1.4. Veri Toplama Teknikleri

“Çanakkale Yöresi Yörüklerinin Türkmen Algısına İlişkin Değerlendirmeleri” başlıklı çalışmamız kapsamında, saha çalışmaları gerçekleştirilmiş ve bu çalışmalardan, mülakat kâğıtları aracılığıyla yazılı, fotoğraflar aracılığıyla görsel ve ses kayıt cihazları aracılığıyla sesli veriler elde edilmiştir.

2. Kolektif Aidiyet Biçimleri Olarak Yörük-Türkmen Farklılaşması

Anadolu’da Oğuz, Türkmen ve Yörük sosyokültürel aidiyet biçimlerinin, kolektif kimlik kategorisi entegrasyonu olarak aynı etnisite’den referansla gelişim gösterdikleri ancak tarihsel süreç içerisindeki sosyokültürel değişme dinamikleri çerçevesinde yaşanan sosyal, ekonomik, kültürel, politik ve sosyo-bilişsel farklılaşmalar sonucunda “Türkmen” ve “Yörük” biçiminde farklılaştıkları gözlemlenmektedir.

Çanakkale il hudutları çerçevesinde yaptığımız saha çalışmaları sonucunda, bu yörede özellikle Yörük ve Türkmen kavramsallaştırmalarının iki ayrı sosyo-kültürel kolektif aidiyet kategorisine karşılık geldiği ve söz konusu ayrışmanın tarihsel, politik ve sosyobilişsel inanç ritüelleri üzerinden gerçekleştiği gözlemlenmektedir.

Bu ayrışma, grup içi ve grup dışı kategorilendirmeler kadar, söz konusu aidiyet biçimlerinin nesnel toplumsal gerçeklik içinde tarihsel süreç içinde yaşanan, ekonomik, sosyal, coğrafi, kültürel, politik ve dinsel (inançsal) farklılaşmalar üzerinden şekillendiği görülmektedir.

Bu faktörlerin kimikleşme dinamikleri açısından, hem grup içi özdeşimler, hem de grup dışı kategoriler açısından gelişim göstermesinde etkili olan “aktörler” önem taşımaktadır.

Kategorilendirmelerin, ötekileştirme dinamikleri ile olan bağlantısında özellikle “kalıp yargılar”ın rolü önemli görülmektedir.

Özellikle Tahtacı kültürünün kendi içine kapalı yapısı, özellikle Yörük aidiyeti-ne sahip olanlarca bir süre sonra, bu kültüre yönelik, “kalıp yargıların” artmasında etkili bir faktör olarak göze çarpmaktadır.

Bununla birlikte, bu kapalılık günümüzdeki görünümünün çok ötesine giden tarihsel, kültürel, ekonomik, politik, inançsal ve sosyobilişsel belirleyicilerin etkisi altında şekillenmiştir.

Bir noktada bugün Tahtacı Türkmeni olarak kendisini nitelendiren vatandaşların sosyokültürel açıdan kendilerini dış gruplara karşı kapatmaları çeşitli açılardan belirli zorunluluklar çerçevesinde ortaya çıkmış bir gereklilik haline gelmiştir.

2.1. Çanakkale Yöresinde Kolektif Aidiyet Biçimleri Açısından Türkmen ve Yörük Farklılaşması

Oğuz-Türkmen ve Yörük kavramsallaştırmaları göz önünde bulundurulduğunda bilim insanlarının üzerinde hemfikir oldukları bir konu varsa bu da bu kavramsallaştırmaların tümünün Türk sosyoal-kültürel-ekonomik ve politik **etnisitesine** dâhil oldukları yolundadır.

Sorun Türkmen aidiyetine sahip olduğunu ifade eden kesimlerin özellikle de Alevi inanç biçimini ve ritüellerini benimsedikleri noktada belirginlik kazanmaktadır.

Anadolu'da kimi yörelerde kendilerini Türkmen olarak tanımlayıp, Sünni Müslümanlık aidiyeti taşıyan topluluklar olduğu kadar, Çanakkale yöresinde olduğu gibi "Türkmenlik" aidiyetini, Alevi inanç biçimini ve ritüellerini benimseyen ve kendisini "Türk" olarak adlandırdığı "Sünni Müslüman Yörükler"den farklı gören Tahtacı Türkmenleri gibi topluluklar da bulunmaktadır.

Çanakkale yöresi özelinde, kolektif aidiyet biçimlerinden, etnisite, ulus, sınıf, toplumsal cinsiyet ve din olmak üzere belirli tarihsel-kültürel-sosyal ve politik örüntü entegrasyonlarına karşılık gelen aidiyet biçimi örüntülerinden, Tahtacı Türkmen ve Yörük farklılaşmasına temel olan süreçlerin bu noktada temel referanslarından birini, benzerlik örüntüsüne işaret eden etnisite aidiyeti değil, tarihsel süreç içindeki siyasal, ekonomik ve kültürel farklılaşma biçimleri için temel teşkil eden "inanç ritüelleri ve din yorumuna" dayalı aidiyet örüntüsü oluşturmaktadır.

"Yörük" ve "Türkmen" kavramları bu noktada üst kimlik entegrasyonu olarak "Türk Etnisitesi"ne mensup olma noktasında benzerlik gösterirken, sosyal-kültürel-ekonomik ve sosyobilişsel inanç ritüelleri bakımından belirgin farklılıklar içermek suretiyle ayrılmaktadır.

Bu anlamda, Eröz (1964:28)'ün Yörüklerin genellikle "*Sünni Müslümanlığın*" temsilcileriye Türkmenlerin ise "*Aleviliğin*" temsilcileri olarak değerlendirilebileceği yolundaki iddiası Çanakkale yöresi için anlam kazanan bir değerlendirme haline gelmektedir.

Ancak Anadolu coğrafyasının geneli göz önünde bulundurulduğunda, Andrews (1989: 62-65)'un da belirtmiş olduğu gibi, Alevi olan Yörüklerin ve Sünni olan Türkmenlerin de bulunduğu göz ardı edilmemesi bu noktada önem taşımaktadır.

"Tahtacı Türkmen"ler ile "Yörük"ler arasındaki ayrışmanın bu noktada isimler üzerinden değil fiiller ve sosyokültürel-tarihsel-politik gerçeklik alanı içindeki farklılaşma ve benzeşme dinamiklerinin üzerinde durularak, hem *emik* hem de *etik* boyutlarıyla incelenmesi gereken bir konu olduğu belirginlik kazanmaktadır.

2.2. Çanakkale Yöresi Yörüklerinin "Türkmen" Algısına İlişkin

Değerlendirmeler

Çanakkale yöresindeki Yörüklerle, Türkmenler arasında bu her iki kültürün dostça ve karşılıklı olarak birbirinin değerlerine saygı göstermiş olmaları bakımından iyi bir örnek olduğunu düşündüğümüz vaka, Akçeşme (Türkmen) Köyü ile Akçapınar (Yörük) Köyü arasındaki ilişkilerdir. Bu iki köyün mensupları yıllarca birlikte aynı ilkokulda okumuş aynı coğrafyada yetişmiş, üretmiş ve nesillerini de-

vam ettirmişlerdir. Birbirlerine karışmamış ancak ortak yaşam alanı içinde her kültür kendi içinde diğeri ile olan mesafesini korumuştur.

Akçeşme-Akçapınar Köyleri arasındaki bu etkileşimin “vaka analizi” Çanakkale’de Yörük-Türkmen farklılaşması açısından önemli bir örnektir. Bununla birlikte araştırmamız kapsamında, Yörüklerle yaptığımız mülakatların verileri bu vakanın içeriğinden daha geniş bir coğrafi dağılımdaki görüşler ve “önyargılara” dayandığı için önem kazanmaktadır.

Yörüklerin yerleşik hayata geçişle ve Sünni İslamın değerleri ile daha çok kuşatıldıkça, geleneksel-etnografik aidiyet biçimlerinden, Yörük olma aidiyetine yönelik grup içi bağlılık biçimlerinin, Türkmenlerle karşılaştırıldığında daha düşük olduğu görülmektedir.

Bu konudaki hassasiyet daha çok “bağlamsal” olarak inançsal ritüel ve pratikler noktasında belirginlik kazanmakta, “ötekileştirme” ve “grup içi” bağlılıkların ön plana çıktığı nokta bu anlamda daha yüksek orandaki bir vurgu ile kolektif kimlik örüntüleri entegrasyonları olarak “din” üzerinden farklılaşma göstermektedir.

Söz konusu farklılaşma salt inanç motifleri üzerindeki bir ayrışma üzerinden okunduğunda göz ardı edilmesi olası bir nokta, tarihsel süreç içinde söz konusu inançsal aidiyet biçimi entegrasyonları üzerinden ortaya çıkan farklılaşmanın, ekonomik, siyasal ve özellikle de Kazdağları yöresi söz konusu olduğunda coğrafi yerleşim yerleri bakımından dahi önemli farklılaşmalar için temel oluşturduğu gözlenmekte ve bu doğrultudaki değerlendirmelere tanık olunmaktadır.

Yörüklüğün bir etnisite aidiyeti olmaktan çok belirli bir Türkmen boyları entegrasyonunun “uğraşı”sına yönelik bir vurgu içermekte (hayvancılık) olduğu gibi Tahtacı Türkmenleri için de Tahtacılık bir ekonomik üretim-uğraşı biçiminin (tahtacılık-ağaç-orman işleri) nitelendirmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3. Yörüklerin Kendilerini “Dini İnançları” Bakımından Nasıl Tanımladıkları?

Araştırmamız kapsamında görüştüğümüz 30 kadar Çanakkaleli Yörük vatandaşımızın 28’inin kendisini “dini inançları” bakımından öncelikli olarak “Sünni Müslüman” olarak tanımladıkları, bir kişinin “ateist” ve bir kişinin de “diğer” tanımlaması içinde görüş bildirmediği görülmüştür.

2.4. Yörüklere Göre Yakın Çevrelerinde Kimlere “Yörük” Denmektedir ve Yörük Denildiğinde İlk Olarak Ne Anlaşılmaktadır

Yörük kavramının, görüşmelere katılan kişilerce büyük bir oranda “göçebe” ve “göçebeligi” çağrıştıran “en üçra köşelerde yaşayan”, “genellikle kendi içlerine kapalı”, “hayvancılıkla uğraşan”, ifadeleri üzerinden tanımlandığı görülmüştür.

Zaman içinde yerleşik yaşama geçmelerine karşın, görüşmecilerin bir bölümü

Yörük kültürünün halen özellikle kırsal kesimde dışarıya kapalı, ilkel usullerle geçimini sağlayan, eski usullerle tarım ve hayvancılıkla uğraşan kişiler olarak değerlendirildiği vurgusunda bulunmuşlardır.

Çalışma alanımız olan yörede, gerek hizmetlerden faydalanma ve gerekse hizmete ulaşabilirlik açısından (su, asfalt vs) Yörük köylerinin çoğunluğunun ekonomik açıdan Türkmenlerin buldukları köylere göre daha yeterli, tarıma elverişli alanlar açısından daha avantajlı oldukları görülmektedir.

Yörüklerin bir kısmı, “Yörük Kültürü” dendiğinde Yörüklerin “çalışkan, saygılı ve vatansever” olmalarına ve “Yörüklerin devletlerine olan bağlılıkları”na vurguda buldukları görülmüştür.

Yerleşim Yeri	Üretim Biçimi	İnanış Biçimi	Aile Yapısı	Değer Kodları	Mizaç ve Dış Görünüş	Etnisite
•Göçebe, Konar Göçer •Dağlı		•Sünni	•Ataerkil		•İnatçı •Yörük Giysisi” olarak ayırt edilebilir bir giyim tarzı	•Türk

Kolektif aidiyet bileşenlerinden, Türk etnisitesine bağlılık kadar “Ulus” kategorisinin vatandaşlık kodlarına olan bağlılığın da bir ifadesi olarak değerlendirilebilecek bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada Yörük kültürünün kolektif aidiyet kodlarının içinde yer aldığı “söylem evreni” hem Sünni Müslümanlığa olan bağlılığı hem “Türk etnisitesine olan vurgusu” hem de “ulusal” vatandaşlık üst kodlarına eklenmiş bir bütünlük içeriyor olduğu görülmektedir.

Bu söylem evreninin oluşturucu unsuru olan kolektif aidiyet kodlarının birbirine göre öncelik ve bir diğerini üst kodlama biçimlerinin “bağlamsal” ve “yöresel” olarak farklılıklar gösteren dinamik bir karaktere sahip olduğunu göz ardı etmeme gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

2.5. Yörüklere Göre Yakın Çevrelerinde Kimlere “Türkmen” Denmektedir ve “Türkmen” Denildiğinde İlk Olarak Ne Anlaşılmaktadır?

Görüşmelere katılan Yörüklerin büyük bir bölümünün, Çanakkale yöresinde “Türkmen” denildiğinde öncelikli olarak, “Türkmen” sosyokültürel aidiyet biçiminin kimlik entegrasyonu bileşenlerinden “dinsel” boyutuna vurguda bulunacak bir biçimde, “Türkmen” kültürünün “Alevi”, “Alevi kökenli”, “Aleviliğe inanan”, “kendi mezheplerine, inançlarına bağlı olarak nesillerini yetiştiren”, “Sadece inançları Yörüklerden farklı” olan biçimde değerlendirmelerde buldukları görülmüştür.

Türkmen denildiğinde, “normal vatandaş” ve “ülkemizin insanları, bizim parçamız” vurgusu biçiminde karşımıza çıkan değerlendirmelerin, ulus aidiyeti kategorisi içinde yer alan bir benzerliğe işaret ettiği gözlemlenmiştir. Ayrıca “kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak görürler” değerlendirmesi, karşılıklılık içeren bir “ötekileştirme” dinamiğinin bu iki kültür arasındaki tarihsel, ekonomik, kültürel, inançsal ve sosyobilşsel dinamiklerine işaret eden bir yabancılaşmanın tezahürü olarak değerlendirilmektedir.

Yerleşim Yeri	Üretim Biçimi	İnanış Biçimi	Aile Yapısı	Değer Kodları	Mizaç ve Dış Görünüş	Etnisite
•Dağ Köyleri	•Orman işi “Tahtacılar denir onlara”	•Alevi •Dedelik kültürü • “Farklı Din, Gayri Müslim” • “Saz çalarlar”	•Sevgi ve hoşgörü toplumu • “Dışarıya kız vermezler” • “Alevi alevi ile evlendirilir”	☐ Vatana bağlılık ☐ Millete Bağlılık ☐ Birbirine çok bağlı olma “Türkmen Köyünde kavga olmaz” ☐ Çalışkan ☐ Geleneklerine bağlılık ☐ İnanıcıdan taviz vermez	•İnsancıl •Sevgi ve hoşgörü toplumu •Türkmen giysisi olarak ayırt edilebilir bir giyim tarzı	•Türk • “Türkün Özü”

Mülakat yapılan Yörüklerin bir kısmı, Türkmenlerin, etnik aidiyetleri üzerinde olumlayıcı ifadelerde bulunurlarken ve kendilerinden tek farklılıklarının mezhepsel ve geleneksel olduğu vurgusunda bulunurlarken, bazı katılımcıların, Türkmenlerin inanışları bakımından “gayrimüslim” oldukları değerlendirmesinde buldukları, “Alevilik”i farklı bir “din” olarak gördükleri gözlemlenmiştir.

3.SONUÇ

Çanakale yöresinde kendilerini Tahtacı Türkmeni olarak tanımlayan toplulukların, grup içi ve dışına yönelik değerlendirmelerinde genel bir üst kimlik örüntüsü entegrasyonu olarak “Türklük” noktasında kendilerini “Yörük” olarak nitelendiren topluluklarla benzeştikleri, ancak bağlamsal olarak Sünni Müslüman olan bu kesimlerle inanç-din entegrasyonları çerçevesinde Türk-Türkmen ayrımı referansı ile ayrıştıkları gözlemlenmektedir.

Hem Tahtacıların hem de Yörüklerin, etimolojik açıdan terimlerin işaret ediyor olduğu; *Tahtacılar* için ağaç işi ile geçimini sağlayan konar-göçer yaşam biçimini sürdüren “Türkmen Aşiretleri Entegrasyonları”, *Yörükler için* konar-göçer hayvancılıkla geçimini sağlayan “Türkmen Aşiretleri Entegrasyonları” olduklarına yönelik vurgu, semantik açıdan tarihsel, sosyal, kültürel, ekonomik, dinsel ve sosyobilşsel

bakımdan her iki terimin de salt etimolojik, üretim biçimleri üzerinden bir ayrışmaya gidilemeyeceğini göstermektedir.

Grup içi ve grup dışı sınırların kolektif kimlik entegrasyonu biçimleri açısından çizildiği bu tarihsel süreç içinde kendileri dışındaki topluluklara karşı kapalı bir sosyokültürel yapı oluşturmuş bulunan Anadolu Aleviliğine yüklenen birtakım kalıp yargıların, Tahtacı Türkmen zümreler için de grup dışına karşı kendilerini tanımlarken öncelikli olarak inanç-din vurgusu olarak Kızılbaş-Alevilikten çok sosyokültürel bir etnisite kategorisi olarak “Türkmenlik” vurgusu ile bugün sunuyor olması bu noktada anlam kazanmaktadır.

Çanakale yöresi özelinde, kolektif aidiyet biçimlerinden, *etnisite*, *ulus*, sınıf, *toplumsal cinsiyet* ve *din-inanç biçimi* olmak üzere belirli tarihsel-kültürel-sosyal ve politik örüntü entegrasyonlarına karşılık gelen aidiyet biçimi örüntülerinden, Tahtacı Türkmen ve Yörük *farklılaşmasına temel teşkil eden* süreçlerin bu noktada temel referanslarından birini, benzerlik örüntüsüne işaret eden etnisite aidiyetinden çok tarihsel süreç içindeki siyasal, ekonomik ve kültürel farklılaşma biçimleri için de temel teşkil eden “inanç ritüelleri ve inanç biçimlerine” dayalı aidiyet örüntüsü oluşturmaktadır.

Kısacası, Tahtacı Türkmen topluluklarının Çanakale yöresinde Yörüklerle olan grup içi ve dışı sınırlarının inşası sürecinde benzerlik ve farklılaşmanın dinamikleri “bağlamsal” olarak, sosyokültürel etnisite aidiyetine yönelik benzerlik referansları ve din-inanç biçimi farklılaşmasına dayalı referans çerçevelerine dayalı “sosyal temsil biçimleri” arasındaki diyalektik etkileşim süreçleri üzerinde biçimlenmektedir.

“Yörük” ve “Türkmen” kavramları bu noktada üst kimlik entegrasyonu olarak “Türk Etnisitesi” ne mensup olma noktasında benzerlik gösterirken, sosyal-kültürel-ekonomik ve sosyobilişsel inanç ritüelleri bakımından belirgin farklılıklar içermek suretiyle ayrışmaktadır.

Bu anlamda, Eröz (1964:28)’ün Yörüklerin genellikle “Sünni Müslümanlığın” temsilcileriye Türkmenlerin ise “Aleviliğin” temsilcileri olarak değerlendirilebileceği yolundaki iddiası Çanakale yöresinde özellikle bugün için anlam kazanan bir değerlendirme olarak karşımıza çıkmaktadır. Eröz (1964:26) tarihsel süreç içinde kendisini “Türkmen” olarak tanımlayan *Türkmenlerin*, kabile ve aşiret geleneklerinden ayrılarak yerleşikleşen ve Sünniliği benimseyerek “Türk”leşen Müslümanlara göre daha *heterodoks* bir inanç biçimini benimsemeye devam ettiklerine işaret etmektedir.

Bununla birlikte *Tahtacılarda* inançsal liderlerin kaynağını gösteren “ocak” ile sosyokültürel etnisiteye özgü “boy” kavramları arasındaki karışıklığa işaret eden araştırmacılar bulunmaktadır (Yörükhan 2006:144 ve Biçen 2005:107) ki kimlik inşası açısından inançsal olan ile sosyokültürel etnik aidiyetlerin bu şekilde iç içe geçmesi ancak birbirinden farklı kimlik örüntüsü entegrasyonları olarak varlıkları devam ettirmeleri önemlidir.

Bu karışıklık Biçen (2005:107) tarafından Kazdağı Tahtacı Türkmenlerinde *Türkmenlik* vurgusunun, ocak bağlılığına işaret eden *Tahtacılığa* göre tarihsel olarak daha ikinci planda geldiği görüşü için temel kabul edilmektedir. Yusuf Ziya Yörükhan'a göre ise özellikle Osmanlı Dönemi'nde Kızılbaş/Aleviler için çıkarılan asılsız söylentiler, Aleviliğin en önemli temsilcisi konumunda bulunan Tahtacılarda oldukça rahatsızlık yaratmış (Engin 1998: 36-37), grup dışı ilişkilerde *Türkmenlik* vurgusunun güçlenmesi için bu durum önemli bir faktör teşkil etmiş görünmektedir.

Ancak kolektif bir kimlik entegrasyonu sistemi olarak Tahtacılığın, inançsal ve sosyokültürel etnik aidiyet örüntülerinin öncelik ve sonralık sıralaması içinde değerlendirilmesi ancak "bağlamsal" sosyokültürel-ekonomik-politik ve sosyobilışsel bileşenler çerçevesinde mümkün görünmekte, farklı kimlik stratejileri için farklı bağlamsal kodlamalar (gizlenme, ayırma, dahil etme) ve üst kodlama biçimleri söz konusu olabilmektedir.

Ocak (dinsel-inançsal liderlik) bağlılıkları ile bu ocaklara bağlı oymakların (sosyokültürel etnik aidiyet biçimi) tarihsel-sosyal-ekonomik-coğrafi ve siyasal vb. etkiler altında dahi ayırt edilebiliyor olması bu türden bir öncelik ve sonralık ilişkisini *stratejik bir benlik sunumu* biçimi haline getirmektedir.

Yörüklerle yapılan mülakatlarda, nesnel sosyokültürel gerçeklik içindeki kolektif kimlik örüntüleri entegrasyonlarının önemli bir bileşeni olarak "etnisite" açısından, Yörüklerin Türkmen algısının onları, "Türkün özü" olarak değerlendirecek biçimde olumlayıcı olabildiği, Tahtacı Türkmen- Yörük benzerliğinin her iki topluluğun da "göçebe Türk boyu" olarak değerlendirildiği bir perspektifte bütünleştirildiği görülmektedir. "Vatan-millet sevgisi" bakımından Yörüklerin değerlendirilmeleri Türkmen kültürünü olumlayıcı ve destekleyici bir kodlama içermektedir.

Anadolu'ya ait olma, Anadolu toprakları üzerindeki kader birliği de bu noktada bütünleştirici bir faktör olarak dikkat çekilen noktalardan birini oluşturmaktadır.

Benzerlikler noktasında, tarihsel geçmişe yönelik bir birlik ve beraberlik vurgusu taşıyan bu benzerlikler, kolektif aidiyet biçimlerinden "din" olgusunun kodları üzerinden bir ayrışmaya yönelmekte, "ötekileştirme"nin, grup içi ve grup dışı algıların ön plana çıkmaya başladığı ve diğer kimlik bileşenlerine ilişkin kodların, "din" kodu tarafından "üst belirlenmeye" başladığı noktada farklılaşmaya başlamaktadır.

Aile yapıları ve giyim kuşam şekilleri bakımından farklılıklar dışsal gösterenler açısından grup içi ve grup dışı aidiyet biçimleri için geçmişte daha ayırt edici olmuş iken günümüzde bu dışsal farklılaşma ancak belirli bir türden kadın giyiminin Tahtacı Türkmen kadınlarında (türban) hiç gözlemlenmemiş olması dışında artık ayırt edici bir ölçü olmaktan çıkmış görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Barker, Chris,(200), *Cultural Studies: Theory and Practice*, Sage Publications, London.
- Berger, L. Peter, Thomas Luckmann, (2008), *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul.
- Cahen, Claude, (1984), *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, (Çev. Yıldız Moran), İstanbul.
- Clair, Robert N. St., (2008), "The Social Construction of Culture", The Intercultural Forum, Volume (1) 3.
- [Erişim: [http://epistemic-forms.com/FacSite/Articles/if1\(3\)2008-stclair.html](http://epistemic-forms.com/FacSite/Articles/if1(3)2008-stclair.html)]
- [Erişim Tarihi: 20.03.2010]
- Clair, Robert N. St. (2010), "The Philosophy of Structural Communication"
- [Erişim: <http://epistemic-forms.com/FacSite/Articles/structural-comm-phil-stclair.html>]
- Deleuze, Gilles and Felix Guattari, (1987), *A Thousand Plateaus. Capitalism and Schizophrenia*. Trans. By Brain Massumi. Minneapolis: The University of Minnesota Pres, 1987.
- Diken, Bülent, (1997), "Melezlik ve Sosyal Teori", Toplum ve Bilim, Sayı: 73, Yaz, s.74-110.
- Ergun, Doğan,(2000), *Kimlikler Kısılcığında Ulusal Kişilik*, Ankara, İmge Kitabevi.
- Eröz, Mehmet, (1964), "Silifke'de Bir alevi, Tahtacı Köyü: Kırtıl", İş ve Düşünce, XXX, 247, s.25-33.
- Engin, İsmail, (1998), *Tahtacılar*, Ant Yayınları, İstanbul.
- Eriksen, Thomas Hylland,(2000), *Kültür Terörizmi: Kültürel Arınma Düşüncesi Üzerine Bir Deneme*, (Çev.A. Önder Otçu), Avesta Yayıncılık, Diyarbakır.
- Fay, Brian, (2001), *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi*, (Çev. İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Gökalp, Ziya, *Türk Töresi*, İstanbul, s.43-44.
- Köprülü, Fuad, (1991), *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Ankara.
- Hartmann, Nicolai, (1998), *Ontolojinin Işığında Bilgi*, (Çev. Harun Tepe) içinde, Türkiye Felsefe Kurumu Çeviri Dizisi: 6, Cem Web Ofset Ltd. Şti., Ankara.
- Howarth, David, (2000), "Discourse", Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research [On-line Journal], 2000, 3(2).
- [Erişim: <http://www.qualitative-research.net/fqs/fqs-eng.htm>][Erişim Tarihi: 22.04.2008 13:00]
- Jenkins, Richard,(2000), "Categorization: Identity, Social Process and Epistemology", Current Sociology, SAGE Publications London, Thousand Oaks, CA and New Delhi, July 2000, Vol. 48(3): 7-25.
- KTTKYDD, (2011)
- Kazdağı Tahtacı Türkmenleri Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Web Sitesi

[Erişim: http://www.tahtaciturkmenleri.com/d_mahkoy.htm] [Erişim Tarihi: 26.06.2011]

- Markova, Ivana, (2004), "Sosyal Temsiller ve Demokrasi", Ed. Sibel A. Arkonaç, Doğunun ve Batının Yerelliği: Bireylik Bilgisine Dair, Alfa Yayınları, İstanbul, s.121-159.
- Selçuk, Ali, (2008), *Ağaçeri Türkmenleri: Tahtacılar*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Araştırma İnceleme Dizisi, İstanbul.
- Uluocak, Şeref, (2007), "Postmodern Dönemde Kolektif Kimlikler ya da Sosyo-Yamalar (Socio-Patches) Üzerine Düşünceler", Der. Hüseyin Köse, İletişimin İssızlaşması (içinde), Yirmidört Yayınları, İstanbul, s. 212-238.
- Uluocak, Şeref, (2011), "Sosyo-Kültürel Yapı ve Kültür Coğrafyası Kavramları Üzerine Yapılandırıcı Bakış Açısından Model Önerileri", Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2011 Bahar (14), s. 253-278.
- Uluocak, Şeref, (2011a), "Sosyal Bilimsel Kuram Etiği: Gündelik Yaşamın Medyada Yeniden Üretim Süreçlerine İlişkin Eleştirel Bir Sosyo-Etik Model Önerisi", Medya Mahrem: Medyada Mahremiyet Olgusu ve Transparan Bir Yaşamdan Parçalar,(içinde), (Der. Hüseyin Köse), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.337-397.
- Yörükhan, Yusuf Ziya, (2006), *Anadolu'da Alevîler ve Tahtacılar*, (Ekler ve Yayına Hazırlayan Turhan Yörükhan), Ötüken Yayınları, Ankara.

Özet

**Çanakkale Yöresi Yörüklerinin “Türkmen” Algısına Yönelik
Bir Saha Çalışması**

Yörük ve Türkmen kavramsallaştırmaları, en genel anlamda “kolektif aidiyet biçimleri” olarak “kolektif kimlik örüntüleri entegrasyonları” biçiminde değerlendirilebilecek bir nitelik taşımaktadır. Kolektif aidiyet biçimleri, nesnel toplumsal gerçeklik içerisinde öznel düzeyde bireylerin “kimliklenme” süreci içinde edindikleri, pratik ve sembolik boyutlarda işlerlik taşıyan bir sosyokültürel inşa biçimine karşılık gelmektedir. Kolektif kimliğin söz konusu örüntü entegrasyonları açısından; *dinsel-inançsal, sınıfsal-sosyal güç ilişkilerinin dolayımıldığı tabakalar, sosyokültürel etnisite, ulusal referanslar, toplumsal cinsiyet rolleri* ve geliştirilmesi olası “diğer” sınıflandırma ölçütleri açısından kategorilere ayrılması mümkün görünmektedir.

Nesnel toplumsal gerçeklik içinde bireylerin, kolektif aidiyet referansları açısından “benzeşme” ve “farklılaşma” süreçlerinin temelinde, söz konusu kolektif kimlik örüntüsü entegrasyonlarına yönelik “grup içi” ve “grup dışı” meşrulaştırma dinamikleri rol oynamaktadır.

Bu çalışmada *Yörüklerin*, kolektif kimlik örüntüsü entegrasyonları açısından aynı tarihsel açıdan *sosyokültürel etnisite, ulusal aidiyet* ve konar-göçer bir yaşam tarzını uzunca bir süre “benzer biçimde sürdürmüş” oldukları *Türkmenlere* yönelik, “algılarını” biçimlendiren *kavramsal gösterge* ve *sosyal temsil biçimleri* üzerinde durulmuştur.

Çanakkale yöresinde kendilerini Tahtacı Türkmeni olarak tanımlayan toplulukların, kolektif kimlik örüntüsü entegrasyonları açısından en baskın kodları oluşturan, grup içi ve dışına yönelik değerlendirmelerinde genel bir üst kimlik örüntüsü entegrasyonu olarak rol oynayan; “Türklük” noktasında kendilerini “Yörük” olarak nitelendiren topluluklarla benzeştikleri, ancak bağlamsal olarak Sünni Müslüman olan bu kesimlerle inanç-din entegrasyonları çerçevesinde Türk-Türkmen ayrımı referansı ile ayrıştıkları gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yörük, Türkmen, Kültür, Algı, Önyargı, Benzeşme, Farklılaşma

Abstract

**A Field Research on the Perception of the Yuruk in Çanakkale about the
“Turkmen”**

The conceptualizations of Yuruk and Turkmen hold a qualification that can be evaluated in the form of ‘integrations of collective identity patterns’ as ‘collective belonging forms’ in the most general sense. Collective belonging forms correspond to a socio-cultural construction format that the individuals acquire during ‘identification’ process at subjective level in objective social reality and that have operability practically and symbolically. In terms of pattern integrations in question, it seems possible for collective identity to be categorized as layers mediated by religious-spiritual, denominational-social power relations, socio-cultural ethnicity, national references, gender roles and ‘other’ classification criteria that is possible to develop.

On the basis of ‘affinity’ and ‘differentiation’ processes in terms of collective belonging references; ‘in-group’ and ‘off-group’ legitimation dynamics of individuals within the objective reality play role for integrations of collective identity pattern.

In this study, **conceptual indicator** and **the ways of social representations**, which form the ‘perceptions’ of the Yuruk about the Turkmen, who ,from the same historical angle in terms of integrations of collective identity pattern, continued socio-cultural ethnicity, national belonging and a nomadic lifestyle for a long time in a similar way are emphasized.

It is observed that communities in Çanakkale that define themselves as Tahtacı Turkmen resemble communities that call themselves ‘Yuruk’ in the point of ‘Turkishness’ which forms the most dominant codes in terms of integrations of collective identity pattern and which play role as an integration of general super ordinate identity pattern in the evaluation aimed at in-group and off-group, yet within the framework of faith-religion integrations they contextually differ from these people who are Sunni-Muslim with Turkish-Turkmen distinction references

Key words: Yuruk, Turkmen, Culture, Perception, Prejudice, Affinity, Differentiation